

Jakelussa mainitut

KANNANOTTOPYYNTÖ ILMASTONMUUTOKSEN KANSALLISEN SOPEUTUMISSTRATEGIAN PÄIVITYKSESTÄ: STRATEGISET PÄÄMÄÄRÄT JA TOIMENPITEET

Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian¹ laajempi arviointi ja lisätoimenpiteiden määrittäminen tehdään vuosina 2012 – 2013. Strategian päivitustyötä ohjaa maa- ja metsätalousministeriön asettama Ilmastonmuutoksen sopeutumisen koordinoitiryhmä.

Maa- ja metsätalousministeriö pyytää kannanottoanne Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian (2005) päivittämisestä, erityisesti strategisista päämääristä ja tarvittavista toimenpiteistä. Vastauksessanne voitte hyödyntää ohessa olevaa kyselyä.

Kannanotot pyydetään toimittamaan viimeistään 3.5.2013 ensisijaisesti sähköpostilla osoitteeseen: kirjaamo@mmm.fi (tai postitse: PL 30, 00023 VALTIONEUVOSTO). Kopio pyydetään toimittamaan sähköpostilla osoitteeseen jaana.kaipainen@mmm.fi.

Tämä kannanottopyyntö on lähetetty vain sähköisenä.

Lisätietoja antavat erikoissuunnittelija Jaana Kaipainen, p. 050 5256273 (jaana.kaipainen@mmm.fi), erityisasiantuntija Matti Kahra, p. 040 8266748 (matti.kahra@mmm.fi)

kansliapäällikkö

Jaana Husu-Kallio

ympäristöjohtaja

Veikko Marttila

LIITTEET: Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian päivitys -kysely

¹ Ilmastonmuutoksen kansallinen sopeutumisstrategia. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 1/2005.

JAKELU

liikenne- ja viestintäministeriö
opetus- ja kulttuuriministeriö
puolustusministeriö
sisäasiainministeriö
sosiaali- ja terveysministeriö
työ- ja elinkeinoministeriö
ulkoministeriö
valtiovarainministeriö
ympäristöministeriö
Huoltovarmuuskeskus
Ilmatieteen laitos
Liikennevirasto
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Metsähallitus
Metsäntutkimuslaitos
Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Suomen Akatemia
Suomen Metsäkeskus
Suomen ympäristökeskus, SYKE
Tekes
Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
aluehallintovirastot
ely-keskukset
Helsingin kaupunki
Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä
maakuntien liitot
Suomen Kuntaliitto
Tampereen kaupunki
Aalto-yliopisto
Helsingin yliopisto
Itä-Suomen yliopisto
Jyväskylän yliopisto
Lapin yliopisto
Oulun yliopisto
Tampereen yliopisto
Turun yliopisto
Vaasan yliopisto
Elinkeinoelämän keskusliitto
Energiateollisuus ry
Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y.
Metsäteollisuus ry
ProAgria
Suomen Yrittäjät ry
Teknisen Kaupan ja Palveluiden yhdistys ry
Ilmastopaneeli
Kepa ry
Maan Ystävät ry

Natur och Miljö r.f
Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra
Suomen Luonnonsuojeluliitto ry
Suomen Punainen Risti
Ulkopoliittinen instituutti
WWF Suomi

TIEDOKSI

Kaisu Anttonen, Tampereen kaupunki
Jari Gröhn, liikenne- ja viestintäministeriö
Harri Hautala, Suomen Akatemia
Sami Heikkilä, puolustusministeriö
Mikael Hildén, Suomen ympäristökeskus, SYKE
Outi Honkatukia, valtiovarainministeriö
Antti Irjala, ympäristöministeriö
Jatta Jämsén, ulkoministeriö
Kimmo Kanto, Tekes
Päivi Kippo-Edlund, Helsingin kaupunki
Ari Laaksonen, Ilmatieteen laitos
Hannele Lehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
Kalevi Luoma, Suomen Kuntaliitto
Mikko Paunio, sosiaali- ja terveysministeriö
Kirsi Rajaniemi, sisäasiainministeriö
Hanne Siikavirta, työ- ja elinkeinoministeriö
Jouni Tuomisto, terveyden ja hyvinvoinnin laitos
Paavo-Petri Ahonen, Suomen Akatemia

Allekirjoitettu kannanottopyyntö on maa- ja metsätalousministeriön arkistossa.

10.4.2013

Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian päivitys - kysely

Suomen Ilmastonmuutoksen kansallinen sopeutumisstrategia valmistui yhtenä maailman ensimmäistä vuonna 2005. Se hyväksyttiin osana valtioneuvoston selontekoa energia- ja ilmastopolitiikasta. Strategian toimeenpanoa varten joillakin hallinnonaloilla, kuten ympäristöhallinnossa sekä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla, on valmisteltu sopeutumisen toimintaohjelma.

Energia- ja ilmastopoliittisen selonteon linjauksen mukaisesti sopeutumisstrategian laajempi arviointi ja lisätoimenpiteiden määrittäminen tehdään vuosina 2012 – 2013. Strategian päivitystyötä ohjaa Ilmastonmuutokseen sopeutumisen koordinaatioyhtiö, jossa on edustajat ministeriöistä, tutkimuslaitoksista sekä kuntasektorilta¹. Päivitetty sopeutumisstrategia on tarkoitus käsitellä energia- ja ilmastopolitiikan ministerityöryhmässä syksyllä 2013.

Kannanottopyynnöllä ja siihen liittyvällä kyselyllä pyritään saamaan sidosryhmien ja toimijoiden näkemykset strategian valmisteluun varhaisessa vaiheessa. Vastausten yhteenveto lähetetään vastaajille mahdollisia tarkennuksia varten kevään/kesän 2013 aikana. Viimeistelty strategialuonnos tulee lausunnolle syksyllä 2013.

Sopeutumisstrategian päivitystyön tavoitteena on kansallisen energia- ja ilmastostrategian² päivityksen (20.3.2013) mukaan

- vahvistaa sopeutumisstrategian toimeenpanon konkreettista otetta, määrittää ilmastonmuutoksen globaalien, alueellisten sekä paikallisten välittömien ja välillisten vaikutuksien ja riskien merkittävyyttä sekä suunnata toimia kustannustehokkaasti merkittävimpiin vaikutuksiin ja avaintekijöihin. Selvittää Suomeen kohdistuvia ilmastonmuutoksen epäsuoria vaikutuksia maailmalta.
- ottaa huomioon ilmastonmuutoksen sopeutumis- ja hillintätavoitteiden ja -toimien mahdolliset synergiat sekä ristiriitaisuudet.
- selvittää mahdollisuuksia sopeutua ennakoitua rajumpaan ilmastonmuutokseen sekä tukea eri toimialojen varautumista sään ääri-ilmiöiden runsastumiseen.
- kehittää yhteiskunnan sopeutumisvalmiuksien parantamiseksi riskien arviointimenetelmiä ja haavoittuvuustarkasteluja, myös alue- ja paikallistasolla.

Hallituksenvälisen ilmastopaneelin neljännessä arviointiraportissa todetaan ilmaston jo lämmenneen ja ilmastonmuutoksen jatkuvan. Uusimpien ennusteiden mukaan³ lämpötila nousee maailmanlaajuisesti ennusteesta riippuen 2-6 astetta vuoteen 2085 mennessä. Arvion mukaan Suomessa lämpötilan nousu on 1,5-2 kertaa suurempi kuin lämpötilan nousu globaalisti. Keskilämpötilan ohella muuttuvat myös vuorokauden ylimmät ja alimmat lämpötilat, sateisuus, lumipeite, terminen kasvukausi ja muut ilmastoa luonnehtivat suureet (liite 3, yhteenveto ilmastosuureiden ennakoituista muutoksista eri vuodenaikoina). Sopeutuminen on välttämätöntä, koska näköpiirissä olevat päästörajoitukset eivät riitä ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen, vaikka ilmakehän kasvihuonekaasupitoisuuksien nousu saataisiinkin pysäytettyä.

¹ http://www.hare.vn.fi/mHankePerusSelaus.asp?h_id=18433

² http://www.tem.fi/files/36221/TEMjul_8_2013_web_20032013.pdf

³ Hallitustenvälinen Ilmastopaneeli (Intergovernmental Panel on Climate Change, IPCC)

Kysymykset (1-5)

Ohessa on alustava, vuoteen 2080 ulottuva pitkän aikavälin strateginen päämäärä (kysymys 1) sekä sen saavuttamiseen tähtäviä keskeisiä osatekijöitä (kysymys 2). Strategista päämäärää ja sen osatekijöitä tullaan tarkentamaan saatujen vastausten perusteella. Millaisia toimia tulisi ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi käynnistää organisaationne/toimialanne näkökulmasta vuoteen 2030-2040 mennessä? Kuvauksia päämäärään ja osatekijöihin on liitteessä 1.

Kysymys 1

Alustava strateginen, pitkän aikavälin päämäärä on: LISÄTÄÄN YHTEISKUNNAN SOPEUTUMISKYKYÄ ILMASTONMUUTOKSEEN JA MUUTTUVIIN ILMASTORISKEIHIN.

Millaisia toimia tulisi ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi käynnistää toimialanne näkökulmasta strategisen päämäärän saavuttamiseksi?

Kysymys 2

Millaisia toimia tulisi ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi käynnistää toimialanne näkökulmasta seuraavien (2.1 - 2.6) strategisen päämäärän osatekijöiden saavuttamiseksi?

2.1 Lisätään tietoisuutta ja käytännön tietoa ilmastonmuutokseen sopeutumisesta

2.2 Tunnistetaan ja hyödynnetään ilmastonmuutoksen tuomia mahdollisuuksia

2.3 Edistetään alueellisen ja paikallisen tason sopeutumista

2.4 Tarkastellaan sopeutumisen ja hillinnän synergioita ja ristiriitaisuuksia kokonaisuutena

2.5 Globaali ulottuvuus: varautuminen ilmastonmuutokseen globaaleihin heijastevaikutuksiin Suomessa ja toiminta sopeutumisessa Suomen rajojen ulkopuolella.

2.6 Muu mahdollinen osatekijä, mikä?

Kysymys 3

Ilmaston lämpenemisen arvioidaan muuttavan ilmastoriskejä sekä haittaavan erityisesti haavoittuvimpia alueita sekä toimialoja ja toimintoja. Mitkä katsoisitte olevan toimialanne kohdalla tärkeimmät muuttuvat ilmastoriskit ja mahdollisesti haavoittuvimmat toiminnat. Kuvaukset muuttuvista ilmastoriskeistä ja haavoittuvuudesta löytyvät liitteestä 2.

3.1 Mitkä katsotte oman toimintanne/toimialanne kohdalla olevan merkittävimmät muuttuvat ilmastoriskit?

3.2 Minkä arvioisitte olevan toimintanne kannalta haavoittuvin osa-alue/toimi ilmastonmuutoksen vaikutuksille?

Kysymys 4

4. Esittämienne toimien (kysymykset 1 ja 2) sekä ilmastoriskien ja haavoittuvuusarvioinnin pohjalta (kysymys 3) määritellä 1-3 toimenpidettä, joihin mielestänne tulisi ryhtyä välittömästi tai nopealla aikataululla?

- 1.
- 2.
- 3.

Kysymys 5

5. Jos mahdollista, esittäisittekö suuntaa-antavasti arvioita kohdassa 3. esitettyjen toimien mahdollisista, määrällisistä tai laadullisista, hyödyistä ja kustannuksista?

LIITE 1. KYSYMYKSIIN 1 JA 2 LIITTYVÄT KUVAUKSET

1. Lisätään yhteiskunnan sopeutumiskykyä ilmastonmuutokseen ja muuttuviin ilmastoriskeihin

Kansallisen sopeutumisstrategian toimeenpanon periaatteena on, että ilmastonmuutokseen sopeutuminen integroidaan osaksi toimialojen tavanomaista suunnittelua ja toimintaa. Toimialoilla tulisi tunnistaa ja edelleen kehittää erilaisia toimintatapoja, jotka vahvistavat kykyä varautua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin. Ilmasto-riskien arviointi ja hallinta nousee keskeiseksi sopeutumisen välineeksi, ja ohjauseinojen kehittäminen erityisesti pitkällä aikavälillä tukemaan sopeutumisen integrointia on tärkeää. Sopeutumiseen liittyvät kysymykset eivät muodosta selvärajaista kokonaisuutta ja monet sopeutumistoimet koskettavat useampaa toimialaa sekä useampia hallinnon tasoa edellyttäen yhteistyön kehittämistä. Toimialojen tulisi sopeutumistoimissaan pystyä tunnistamaan sektorit ylittävät vaikutukset.

2.1 Lisätään tietoisuutta ja käytännön tietoa ilmastonmuutokseen sopeutumisesta

Yleinen ilmastonmuutoksen vaikutuksien tiedostaminen ohjaa sopeutumista paremmin osaksi toimialojen ja hallinnon suunnittelua ja toimintaa. Viestinnällä tehdään ilmastonmuutoksen vaikutuksia näkyväksi, pidetään ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia aktiivisesti yllä eri medioissa ja julkisessa keskustelussa. Hyvien käytäntöjen (best practice) jakaminen muiden toimijoiden kanssa saattaa edistää kustannustehokkaita sopeutumistoimia. Sopeutumisviestinnän keskeisiin kohderyhmiin kuuluvat kansalliset ja kunnalliset päätöksentekijät, aluehallinto, kansalaiset, järjestöt, yritys-elämä sekä tiedotusvälineet. Sopeutumisstrategian toimeenpanon keskeinen mahdollistaja on käytännön toimia tukeva ja edistävä tutkimus- ja kehitystyö.

2.2 Tunnistetaan ja hyödynnetään ilmastonmuutoksen tuomia mahdollisuuksia

Ilmastonmuutoksella saattaa olla myös myönteisiä vaikutuksia, kuten maa- ja metsätaloudessa pitenevän kasvukauden ja lisääntyvän lämpötilan myötä. Myös energiasektorilla ilmastonmuutos voi edistää joidenkin energialähteiden käytön mahdollisuuksia. Sopeutumiseen liittyviä tuotteita, prosesseja, teknologioita ja osamista voidaan hyödyntää liiketoimintamahdollisuuksina (esim. osana CleanTech -toimintaa).

2.3 Edistetään alueellisen ja paikallisen tason sopeutumista

Merkittävä osa sopeutumiseen liittyvästä työstä tehdään paikallisella tasolla. Sopeutumistoimia on tehty kunnissa ja maakunnissa jo pitkään, toimenpiteistä ei ole vain aikaisemmin koettu ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimenpiteinä (mm. tulvansuojelu). Viime vuosina sopeutuminen on liitetty osaksi maakuntien ja myös kuntien ilmastostrategioita. Suurimpina ongelmina alueelliset toimijat ovat nähneet tiedon puutteen sekä muutoksen vaikutuksista että toimintatavoista ja suunnittelumenetelmistä, joilla nämä voitaisiin huomioida.

2.4 Tarkastellaan sopeutumisen ja hillinnän synergioita ja ristiriitaisuuksia kokonaisuutena

Hillintä- ja sopeutumistoimet ovat toisiaan täydentäviä, vaikka toimet vaativat erilaisia lähestymistapoja ja eri tahojen ottamista mukaan päätöksentekoon. Hillintä nähdään ensisijaisesti globaalina tavoitteena, kun sopeutuminen taas usein lähtee paikallisen tason tarpeista. Käytännön työssä hillintä- ja sopeutumistoimien tavoitteet kohtaavat esimerkiksi kestävästä yhdyskuntarakennetusta määriteltäessä. Hillintätavoimissa tulisi huomioida mahdolliset vaikutukset sopeutumiseen. Toisaalta sopeutumistoimet olisi toteutettava siten, että ne eivät tarpeettomasti lisää yhdyskuntien energian tai materiaalien kulutusta. Sopeutumistoimilla voi olla myös myönteinen vaikutus ilmastonmuutoksen hillitsemiseen (esim. metsitys/viheralueet).

2.5 Globaali ulottuvuus: varautuminen globaaleihin heijastevaikutuksiin kansallisesti ja toiminta sopeutumisessa Suomen rajojen ulkopuolella.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset muualla maailmassa voivat välittyä Suomeen muun muassa kaupan, raaka-aineiden hintojen, ja kansainvälisen politiikan kautta. Ilmastonmuutoksen globaalit vaikutukset vahvistavat muita globaaleja muutossuuntia.

Suomi korostaa ilmastonmuutokseen sopeutumisen tärkeyttä ja Suomi valtavirtaistaa ilmastokestävyyden kehitysohjelmiinsa ja tukee kehitysmaiden ilmastotoimia osana normaalia kehitysyhteistyöhanketoimintaa.

LIITE 2. MUUTTUVAT ILMASTORISKIT JA HAAVOITTUVUUS

Muuttuvat ilmatoriskit

Ilmastonmuutoksen seurauksena nykyisessä ilmastossa jo olemassa olevien riskien todennäköisyydet muuttuvat (esim. rankkasateiden ajoittuminen tai vieraslajien leviäminen uusille alueille). Ilmastonmuutos voi tuoda myös uusia riskejä. Poikkeuksellisissa säätilanteissa ei voida tarkasti erottaa ilmastonmuutoksen ja toisaalta ilmaston luontaisen vaihtelun osuutta; molemmat niistä vaikuttavat sekä tällä hetkellä että tulevaisuudessa. Muuttuvat ilmatoriskit tarkoittavat sekä ilmastonmuutoksen tuomia että säiden ääri-ilmiöiden vaikutuksia. Ilmatoriskin suuruuteen vaikuttavat sekä ilmastotapahtuman todennäköisyys että tapahtuman vaikutukset.

Haavoittuvuus

Toimialan tai alueen haavoittuvuutta ilmastonmuutokselle määrittävät ilmastonmuutoksen vaikutuksien (esim. meriveden nousu, lämpötilat) lisäksi myös alueen/toimialan sopeutumiskyky, kuten järjestelmien herkkyys muutokselle sekä miten järjestelmät selviävät vaikutuksista ja palautuvat niistä. Haavoittuvuuden kannalta merkityksellisiä tekijöitä ovat monet yhteiskunnalliset tekijät (mm. verkostot, taloudellinen tilanne, koulutus), tekniset tekijät (turvamarginaalit, varoitusjärjestelmät, pelastustoimet ja niiden joustavuus) sekä erilaiset turvaverkostot (esim. korjaavat toimet, vakuutukset). Vaikka Suomen sopeutumiskyvyn katsotaan olevan hyvän muun muassa vaurauden ja resurssien sekä pohjoisen sijaintinsa vuoksi, suomalaisen yhteiskunnan haavoittuvuus on noussut esille muun muassa viime vuosien myrskyjen seurauksena. Esimerkiksi monet yhteiskunnan keskeiset toiminnat ovat riippuvaisia energian- ja sähköntuotannon ja -jakelun varmuudesta, tietoliikenneyh-teyksien toiminnasta ja liikenteen sujuvuudesta.

LIITE 3. YHTEENVETO ILMASTOSUUREIDEN ENNAKOIDUISTA MUUTOKSIA ERI VUODENAIKOINA MAAN ETELÄ- JA POHJOISOSASSA

Lähde: Jylhä, K & al: Ilmasto muuttuu Suomessa. Julkaisussa: Ruuhela, R. 2013 (toim.). Miten väistämättömään ilmastonmuutokseen voidaan varautua? Yhteenveto suomalaisesta sopeutumistutkimuksesta eri toimialoilla. Maa- ja metsätalousministeriön julkaisuja 6/2011. 176 s.

Muuttuja	Alue	XII-II	III-V	VI-VIII	IX-XI	Vuosi	Huomautuksia
Keskilämpötila	Pohjoinen Etelä	+ +	+ +	+ +	+ +	+ +	Lämpötilan nousu pienintä kesällä.
Keskimääräinen sademäärä	Pohjoinen Etelä	+ +	+ +	+ /	+ +	+ +	
Termisen vuodenajan pituus	Pohjoinen Etelä	- -	/ +	+ +	/ +		
Vuorokauden ylin lämpötila	Pohjoinen Etelä	+ +	+ +	+ +	+ +	+ +	Lämpötilan nousu pienintä kesällä.
Vuorokauden alin lämpötila	Pohjoinen Etelä	+ +	+ +	+ +	+ +	+ +	Lämpötilan nousu pienintä kesällä.
Pakkaspäivien lukumäärä	Pohjoinen Etelä	- -	- -	- -	- -	- -	
Nollapistepäivien lukumäärä	Pohjoinen Etelä	+ /	- -	- -	- -	/ -	Aluksi talven nollapistepäivät yleistyvät myös etelässä.
Lumen vesiarvo	Pohjoinen Etelä	- -	- -		- -	- -	Väheneminen alkaa etelästä, samoin syksystä ja kevästä.
Lumipeitepäivien lukumäärä	Pohjoinen Etelä	- -	- -		- -	- -	Väheneminen alkaa etelästä, samoin syksystä ja kevästä.
Sadepäivien määrä	Pohjoinen Etelä	+ +	+ ()	(-)	+ ()	+ +	
Rankkasateiden voimakkuus	Pohjoinen Etelä	+ +	+ +	+ +	+ +	+ +	
Sateettomien kausien pituus	Pohjoinen Etelä	/ -	- ()	()	- ()	- ()	
Pilvisyys	Pohjoinen Etelä	+ +	+ +	/ (-)	+ /	+ +	
Ilman suhteellinen kosteus	Pohjoinen Etelä	+ +	+ /	/ /	+ /	+ +	
Tuulen nopeus	Pohjoinen Etelä	/ +	/ +	/ /	/ /	/ /	
Roudan määrä	Pohjoinen Etelä	- -	- -		- -	- -	Laskelmat tehty lumettomille alueille (tiet, lentokentät, jne.)

- + = Lisääntyy/kasvaa
 + = Lisääntyy/kasvaa huomattavasti
 - = Vähenee
 - = Vähenee huomattavasti
 / = Säilyy suunnilleen ennallaan
 () = Muutos hyvin epävarma
 Tyhjä = Ei osata sanoa tai merkityksetön

